Jüdische Pester Zeitung.

יידישע פעסטער צייטונג

דיעזעס בלאטט ערשיינט
דרייםאהל וואכענטליך
מאנטאג, מיטטוואך אונד פרייטאג, אונד קאסטעט
פיר עסטערייך-אונגארן
גאנציעהריג 10 גולד. — קר. ע. וו.
האלבּיעהריג 5 גולד. — קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 50 קר. ע. וו.
פיר'ס אויסלאנד
גאנציעהריג 11 גולד. — קר. ע. וו.
האלביעהריג 5 גולד. 50 קר. ע. וו.
פירטעליעהר. 2 גולד. 75 קר. ע. וו.

אויף דיעזע צייטונג קאנן מאן
יעדען טאג
פרענומעריערן
אונד דער פרענומעראציאנס-טערמין בעגיננט מיט דעם טעסטאגע דעס ערסטען בלאטטעס.
דיא רעדאקציאן בעפינדעט זיך אין
פעסט
וואיטצנער בולוואר נומ' 29
וואהין מאן אויך דיא פרענומעראציאנסגעלדער צו זענדען בעליעבע.

Nr. 46, צוועלפטער יאהרגאנג, פעסט, מיטטוואך י' אייר ה'ת'ר'ם'. Pest, den 21. April 1880.

דער ענגלישע מיניסטער-וועכסעל.

וואס אין פאלגע דער ענגלישען נייוואהלען צו ערווארטען וואר, איזט נונמעהר אויך ערפאלגט. לארד בעאקאנספיעלד האט געמליך זיין ענטלאססונגס-געזוך דער קאניגין וויקטאריא איבעררייכט, וועלכע דאסזעלבע דענן אויך אנגענאממען. דיעזער שריטט וואר וועניגער פיר לארד בעאקאנספיעלד זעלבסט, אלס פיר דיא קאניגין שמערצהאפט, דא זיא צו דיעזעם טרייען אונד קלוגען שטאאטס-מאנגע דאס גראסטע פערטרויען האטטע. אללײן היעראן וואר עבען ניכט צו ענדערן. אין איינעם קאנסטיטוציאנעללען שטאאטע, וויא ענגלאנד איזט, דארף זעלבסט דיא קאניגין דען וויללען דער מאיאריטעט קיינען אייגענבליק אונבעאכטעט לאססען. דא נון בייא דען יינגסטען נייוואהלען דיא מאיאריטעט דער ענגלישען בעפאלקערונג זיך דורך איהרע שטיממען-אבגאבע געגען דיא רעגיערונג דעס לארד בעאקאנספיעלד אויסגעשפראכען, זא זאה זיך דיא קאניגין גענאטהיגט, דיעזען וועלט-בעריהמטען שטאאטסמאנן צו ענטלאססען. אב נון גלאדסטאנע פערזאנליך אדער אבער איין אנדערער שטאאטס-מאנן אויס דער מיטטע זיינער פארטייא אן דיא שפיטצע דער ענגלישען רעגיערונג טרעטען ווירד — דאס דירפטע מאן ערסט אין איינינען טאגען וויססען. וועגן דאס נייע פארלאמענט ערעפפנעט ווירד, דא דירפטע עס זיך אויך אלסבאלד צייגען, וועלכעם שטאאטס-מאנגע דיא מאיאריטעט דיא לייטונג דער רעגיערונג אנפערטרויען ווירד.

וועלכען איינפלוס דער נייע מיניסטער-וועכסעל אין ענגלאנד אויף דען גאנג דער אייראפעאישען פאליטיק איבען דירפטע, היעריבער שפריכט זיך דיא „נייע פרייע פרעססע" פאלגענדערמאססען אויס:

„לארד בעאקאנספיעלד האט זיך אום דען פריעדען אייראפא'ס גראסע פערדיענסטע ערווארבען. קיינער האט מיט מעהר אייפער אלס ער דאפיר געווירקט, דאס דעם פארווערטס-דרינגען רוסלאנדס אים אריענטע דורך דען בערלינער פערטראג שראנקען געזעטצט וואורדען. ער וואוסטע, דאס וועגן דער אריענט אין דיא געוואלט רוסלאנדס פאללט, דאס עראבערונגס-זיכטיגע רוסלאנד ניכט רוהען ווירד, ביז עס גאנץ אייראפא פערשלינגען אדער וועניגסטענס אונטערדריקט האט; — ער פעראייניגטע זיך דאהער מיט דייטשלאנד אונד עסטערייך-אונגארן, אום אין דיעזער וויזע דעם רוסישען איבערמיטהיגע רעשפעקט איינצופלאססען. לארד בעאקאנספיעלד וואר עס, וועלכער אויף דעם בערלינער קאנגרעססע דאפיר איינטראט, דאס עסטערייך-אונגארן דיא בעזעטצונג באסניענס פארנעהמע. היעמיט האטטע דער גראסע שטאאטס-מאנן איין דאפפעל-ציעל אים אויגע: ערסטענס, דען רוסישען איינפלוס אויף טירקישעם געביעטע מאגליכסט צו בעשרענקען; צווייטענס אבער, דיא עוויגען אויפשטענדע דער פערשידענען פאלקער-שטאממע אויף טירקישעם געביעטע הינטאנצוהאלטען; יעדער ווירד איינזעהען, דאס דיעזעס דאפפעל-ציעל פיר דיא ערהאלטונג אונד פעסטיגונג דעס אייראפעאישען פריעדענס פאן גראסער וויכטיגקייט איזט!"

„דאס וואר דיא פאליטיק דעס לארד בעאקאנספיעלד. וואס ווירד אבער דיא פאליטיק דער נייען ענגלישען רעגיערונג זיין? נון, גלאדסטאנע האט דיעזעלבע יא פיעלפאך שאן פאר אונד וועהרענד דער וואהלען אויסגעפלוידערט. ער וויל, דאס אללע ניכט-מאהאממעדאנישען פאלקער-שטעממע אין דער טירקייא צו איינעם זעלבסטשטענדיגען שטאאטע זיך פעראייניגען; ער וויל, דאס עסטערייך-אונגארן זיינע בעזעטצונגס-ארמעען אויס באסניען אונד דער הערצעגאווינא צוריקציעהע. קורץ, ער וויל, דאס אונזערע מאנארכיע עס רוהיג צוזעהע, וויא זיך אויף טירקישעם געביעטע איין מעכטיגער סלאווישער שטאאט בילדע, פאן דעם וויר פריהער אדער שפעטער רעטטונגסלאז ערדריקט ווערדען מיססטען. אונד דאס איזט נאך ניכט אללעס. גלאדסטאנע ווייס עס רעכט גוט, דאס איין זאלכער סלאווישער שטאאט אונטער רוסישען שוטץ זיך בעגעבען ווירדע, אונד דאס רוסלאנד דאנן וויעדער דיא קראפט העטטע, דען פריעדען אייראפא'ס צו שטארען אונד צו פערניכטען; וויר מיססטען געגען דאס נייע ענגלישע מיניסטעריאום געריסטעט דאשטעהען, דאמיט וויר ניכט פאן מעכטיגען ערייגניססען איבערראשט ווערדען!" —

זא ווייט דיא „נייע פרייע פרעססע". דערען אויסאינאנדערזעטצונגען געוויס ניכט געאייגנעט זינד, דאס מאן פאם שטאנדפונקטע דער אללגעמיינען פאליטיק דאס נייע ענגלישע מיניסטעריאום מיט פריידען בעגריססע. וויר מיססטען יעדאך הינצופיגען, דאס וויר יודען נאך וועניגער גרונד האבען, אונס איבער דען מיניסטער-וועכסעל אין ענגלאנד צו פרייען. לארד בעאקאנספיעלד, פאן איינער יידישען פאמיליע אבשטאממענד אונד זעלבסט נאך אלס יודע געבארען, וואר איין ווארמער פריינד אונד פערטהיידיגער דעס יודענטהומס, וועהרענד גלאדסטאנע, וויא וויר שאן פריהער וויעדערהאלט ערוועהנט, איינע ארט ענגלישער אישטיעץ איזט: גליקליכערווייזע איזט דער מאנן איין גרייז, דער ניכט מעהר פיעל אונהייל ווירד אנשטיפטען קאננען; — גלאדסטאנע זעלבסט אייסערטע זיך יינגסט: „איך בין איין הונד, דער בעללט!" בעללען מאג ער וואהל, דאך צום ביססען שיינען איהם בערייטס דיא צאהנע צו פעהלען! — —

פערשיעדענע נייאיגקייטען.

* (דיא נייעסטע ענגלישע פאליטיק אונד אונזערע מאנארכיע.) וויר האבען עס וויעדערהאלט הערפארגעהאבען, דאס דיא פארטייא גלאדסטאנע'ס, דיא נונמעהר אין ענגלאנד דיא רעגיערונג אין דיא הענדע גענאמען ווירד, איינע פאליטיק בעפאלגען וויל, דיא פיר אונזערע מאנארכיע עבען ניכט פריינדליך איזט. גלאדסטאן זעלבסט האט וויעדערהאלט אויסגעשפראכען, דאס מאן איין אונרעכט געטהאן, דער רוסישען פאליטיק אין דער טירקייא ענטגעגענצוטרעטען, וויל רוסלאנד יא נור דיא סלאווישען פאלקס-שטעממע פאם טירקישען יאכע בעפרייען וואללטע. נאך וועניגער וואר עס דאמיט צופריעדען, דאס עסטערייך-אונגארן אויף דעם בערלינער קאנגרעססע דיא ערמעכטיגונג ערהאלטען, באסניען אונד דיא הערצעגאווינא צו בעזעטצען, אום זא דעם פארדרינגען רוסלאנדס אים אריענטע שראנקען צו זעטצען. איין מיטארבייטער דער „וויענער אללגעמיינען צייטונג" היעלט נון דיעזער טאגע איינע ריקשפראכע מיט דעם בעריהמטען ענגלישען שטאאטס-מאנגע לארד מינדעללא, דער עבענפאללס צור פארטייא גלאדסטאן'ס געהארט, אום פאן דעמזעלבען געניערעס איבער דיא פאליטיק דער נייען רעגיערונג אין ענגלאנד צו ערפאהרען. לארד מינדעללא אייסערטע בייא דיעזער געלעגענהייט אונטער אנדערעם פאלגענדעס: „עס איזט לעכערליך, וועגן מאנכע גלייבען, דאס וויר דען איינפלוס רוסלאנדס אים אריענטע וינשען. אללײן עבענזא וועניג וינשען וויר, דאס דער איינפלוס עסטערייך-אונגארנס אים אריענטע הערשען זאלל. קיינע דיעזער ביידען מעכטע האט דא עטוואס צו זוכען. וויר וינשען פיעלמעהר, דאס אללע פאלקער-שטעממע אים אריענטע צו איינעם איינהייטליכען שטאאטע זיך פערשמעלצען זאללען. זאבאלד אין באסניען אונד דער הערצעגאווינא דיא רוהע וויעדער הערגעשטעללט איזט, מאגע דאס עסטערייך-אונגארישע מיליטער צוריקגעצאגען ווערדען, דאמיט דיא פאלקער פיר איהרע פעראייניגונג פאללקאממען פרייע האנד האבען. איזט דיעזע פעראייניגונג צו שטאנדע געקאממען, זא מאגע ענטוועדער איין ענגלישער אדער איין עסטערייך-אונגארישער פרינץ אן דיא שפיטצע דעם נייען סלאווישען שטאאטעס טרעטען. אלל דיעס ליעגט זאגאר אים אינטערעססע דער עסטערייך-אונגארישען מאנארכיע. זיא זאללטע דאך איינזעהען, דאס פירסט ביסמארק ניכט אויס בלאססער פריינדשאפט איהר דיא בעזעטצונג באסניענס ערלייבטע. ער וויל עבען דיא מאנארכיע איממער מעהר צום אריענטע דרענגען, אום דיא דייטשען פראווינצען דערזעלבען דעסטא לייכטער אן דאס דייטשע רייך רייסען צו קאננען! ענגלאנד ווירד דאריבער וואכען, דאס דיעזער רויב-פלאן געגען דיא עסטערייך-אונגארישע מאנארכיע דעם פירסטען ביסמארק נימממער געלינגע. עס איזט איין וואונדער, דאס מאן אין וויען דיעזען געפעהרליכען „הינטערגעדאנקען" ביסמארקס נאך ניכט דורכבליקט האט. אבער אויך אונגארן בענימממט זיך ניכט ארדענטליך. עס וואורדע אין זיינען פרייהייטס-בעשטרעבונגען פאן ענגלאנד איממער אויפ'ס קרעפטיגסטע אונטערשטיטצט. דא עס נון זעלבסט פרייא איזט, זוכט עס דיא אנדערען נאציאנאליטעטען צו אונטערדריקען: אונגארן זאללטע אם וועניגסטען דאפיר זיין, דאס דיא פאלקס-שטעממע אים אריענטע אין איהרער פרייען פעראייניגונג צו איינעם זעלבסטשטענדיגען שטאאטע דורך דיא בעזעטצונג באסניענס געהינדערט ווערדען זאללען!" — זא ווייט דיא אייסערונג דעס לארד מונדעללא, דיא איממערהין איינע בעאכטונג פערדיענט, דא זיא וועניגסטענס קיינע אויסגעשפראכענע פיינדליכע פאליטיק געגען אונזערע מאנארכיע ענטהאלט!

* (אויסווערטיגע פאליטיק אים איטאליענישען פארלאמענטע.) אין דער געסטריגען זיטצונג דער איטאליענישען דעפוטירטען אין ראם היעלט דער מיניסטער דעס אייסערן פאלגענדע רעדע: „דער בערלינער פריעדענס-פערטראג געלאנגט פאן טאג צו טאג נאך אונד נאך צור דורכפיהרונג. אויך דער שטרייט צווישען דער טירקייא אונד מאנטענעגרא איזט בערייטס אויסגעגליכען. דער פערטראג צווישען דיעזען ביידען שטאאטען איזט צו בייידערזייטיגער צופריעדענהייט אויסגעפערטיגט אונד אונטערצייכנעט. בייא דיעזעם פריעדליכען אויסגלייכע האט מאנטענעגרא זעהר פיעל פיר איטאליען, וועלכעס איהם היער גוטע דיענסטע געלייסטעט, צו פערדאנקען. אללע אייראפעאישען מעכטע שטיממען דעם פערטראגע צו, וועלכער פאן דער טירקייא אונד מאנטענעגרא אונטערצייכנעט וואורדע. וויר האפפען, דער פריעדע ווערדע קיין שיינבארער, זאנדערן איין ווירקליכער זיין. נור דירפען וויר אינדעססען אונזערע פערטהיידיגונגס-מיטטעל אונד אונזערע ארמעע ניכט פערנאכלעססיגען. דיא פאליטיק איטאליענס מוס איינע פריעדליכע אונד קלוגע זיין; וויר דירפען אן

פאָן 72 יאהרען וואר. ביים שטוהלריכטער צו אל-שיי-ווערעצקע געשטאנדען זיא איין, דאס זיא אבזיכטליך דען ווירטה ערמאָרדען וואָללטען, וויל זיא ערפוהרען, דאס דערזעלבע קורין ציפאָר פיר גע-טריידע איינע בעדייטענדע געלד-סוממע איינגענאָמ-מען. גלייכצייטיג גאבען זיא צו פראָטאָקאָלל, דאס זיא ענטשלאָססען וואָרען, וועגן איהנען דיעזער רייב-מאָרד געלונגען וועָרע, נאך פיעלע וואָהלהאבענדע איזראעליטען אין דער אומגעגענד צו ערמאָרדען אונד אויסצופליגדערן. דיעסמאל איזט דען שורקען נור איין פיעלפאכער מאָרד, ניכט אבער אויך דער רייב געלונגען. אלס זיא נעמליך געמערקט האטטען, דאס דער ווירטה דורך דאס פענסטער זיך גערעט-טעט, ערגריפפען זיא נעמליך זאָגלייך דיא פלוכט, אָהנע איינען העללער מיטגענאָממען צו האבען. זיא פירכטעטען יא, דאס דער ווירטה דיא נאכבאר-שאפט אויפוועקען ווירד, וואָדאנן זיא אונרעטטבאר פערלאָרען וועָרען. האָפפענטליך וועָרדען דיא זעכס רויבמאָרדער איהר פערברעכען אלסבאלד אם גאל-גען אבביסען! —

* (דיא אונגארישען אויס-וואנדערער נאך אמעריקא.) אויס נעוויאָרק ווירד געשריעבען: „זאָ רעגעס לעבען וויא יעטצט האט איס „קאסטלע-גארדען", וואָ דען פריש-אנגעקאָממענען איינבעמיטטעלטען איינוואנדערערן דורך איינע וואָבען אונענטגעלטליך אונטערקונפט געוועהרט ווירד, נאָך ניכט געהערשט. זייט בעגינן דיעזעס יאהרעס וואָרען 35,000 פערזאָנען היער איינ-געטראָפפען, דאָפפעלט זאָ פיעל אלס אין פריהערען יאהרען. אונד דאָך איזט דיא איבערפאהרטס גינסטיגע יאהרעסצייט נאָך ניכט געקאָממען. דיא נעכסטען מאָנאטע וועָרדען נאָך שטערקער בעלא-דענע אויסוואנדערערשיפפע ברינגען אונד פיר מאי מעלדען בערייטס דיא ביא דען אויסוואנדערונגס-בעאמטען איינגעלייפענען בעריכטע 50,000 איינוואנ-דערער אן. אונטער דען איינוואנדערערן בעפינדען זיך אין נייעסטער צייט זעהר פיעלע אונגארן. דיעזער אונגארישען קינדער דער פוסטא וואַרטעט יעדאָך אין אמעריקא געוויאָהנליך קיין זעהר גינסטיגעס גע-שיק. מייסט אין דען דירפטיגסטען פערהעלטניס-סען, אללער מיטטעל ענטבלאָסט, אונד אָהנע קעננט-ניס איינעס האנדווערקס היער אנלאנגענד, געהען זיא ענטוועדער באלד צו גרונדע אָדער קאָממען אלס פעלד-ארבייטער נאך דעם וועסטען אמעריקאס, וואָ זיא ביי שלעכטער קאָסט אונד גערינגעם לאָהנע שווערע ארבייט פערריכטען מיסטען. דיא זיך אים אונגארישען פאטערלאנדע ניכט בלאָס בעססער געלאָהנט העטטע, זאָנדערן אויך דיעזעס זעלבסט פאָן נוטצען זיין ווירדע. — היעצו בעמערקט איינע אונגארישע צייטונג פאָלגענדעס: „דערלייא אויסוואנדערונגען נאך אמעריקא זינד אין אונגארן נאָך ניע פאָרגעקאָממען. דאכטען דיא שטאאטס-מעננער ניכט דאראן? איזט דיעזע ערשיינונג דען פאָלקס-פערטרעטערן ניכט איינגעפאללען? גוויאָד-רען ניכט אונזערע פאָליטיקער, דאס זיך היער איינע שווערע געזעללשאפטליכע קראנקהייטס-ערשיינונג צייגט, וועלכע בעווייזט, דאס דער שטאאט קראנק איזט? דיעזע אויסוואנדערונג געשיעהט אוים איינעם אקערבוי-שטאאט, וואָ דאס פאָלק לייכט לעבען קאנן; עס מוס דאהער אין דער אקערבוי-טרייבענדען קלאססע פעראַרמונג הערשען."—

געשעפטסבעריכט

פעסטער פרייזע.

קארן 9.40—9.70 גולד.

גערסטע פוטטער- 7.25 גולד. מאלץ-וואארע 8.25 גולד. —

קוקורוץ נייע 7.65—7.85 גולד.

האפער 7.25—7.50 גולד.

רעפס 12½ גולדען.

מעהל-פרייזע (פער 100 קילאָגראמם זאמט זאק, פרייא אב פעסט): נר׳ 0: 22 גולד. 80 קר׳. נומ׳ 1: 22 גול. 20 קר׳, נר׳ 2: 21 גול. 60 קר׳, נר׳ 3: 20 גול. 80 קר׳ נר׳ 4: 19 גול. 20 קר׳, נר׳ 5: 18 גול. 30 קר׳, נר׳ 6: 17 גול, 60 קר׳, נר׳ 7: 16 גולד. 80 קר׳, נר׳ 8: 15 גול. 80 קר׳, נר׳ 8½ 14 גולד. 80 קר׳, פיינע קלייע 5 גול. — קר׳, גראָבע קלייע 4 גולד. 40 קר.

הילזענפריכטע: ערבסען אונגארישע 14—15 גולד. לינזען 9—15 גול. ראָהע הירזע —.7—.8 גול, הירזע בריין 12.95 גול. — גראָסע וויסע באָהנען 9½—10¾ גול.— צווערגעל 12 — 12.50 גול. לייןזאמען 13½—14, האנפזאמען 9.50—10 גול. מאָהאר - .7—7.25 גול. קימעל 32—34 גול. וויקען 7½ גול. מאָהן גרויער 26—27½ גול. בלויער 31—32 גול. (אללעס פער 100 קילאָ.)

שפיריטוס נייע מעטהאָדע אים קליינען 35.— גול. אלטע-מעטהאָדע 37 גולדען. פער 10000 ליטער פערצענט. —

ערד-עפפעל פרימא פער 100 קילאָגראמם 4½—5 גולדען. —

צוועטשקען, באָסנישע 23½ גול.— סערבישע 21.50 גולד.

צוועטשקענמוס (לעקוואר) באנאטער 20—22 גולדען.

האָניג: גלייטערטער, געלבער 31—35½ גולד.

וואכס ראָהעניער 126 גולד.

קנאָפפערן אונגארישע 19—19½ גול.

קלעעזאמען אונגרישע 72 גולד. —

ריבאָל דאָפפעלט-ראפפינירטעס 35 גולד. פער 100 קילאָגראמם.

רעפס-קוכען 5 גול.

אונשליט (חלב) 41.50—42.50 גולד.

פעטראָלעאום 17.25 גולד.

שאָפ-פעללע אין פאריזער וואָגע וואורדען 6000 שטיק פערשיעדענע נאטטונגען פערקויפט, אונד צוואר: דייטשוואָללענע 2.80 — 3.40 גולד. פער פאאר. סערבישע 125—135 גולד. טירקישע אונד מאַצעדאָנישע 90—100 גולד. באנאטער אונד זיעבענבירגער 140—150 גולדען. (אללעס פער 102 שטיק.)

לאממ-פעללע זיעבענבירגער צו 78 גול., דייטש-וואָללענע 75 גול. (אללעס פער 102 שטיק.)

הייטע, ווי נאָטירען: פער 100 ק׳ אונגארישע קוה-הייטע 102 — 108 גולד. אָכסענהייטע טראָקענע 110 — 115 גולד. — ראָסהייטע 9—10½ גולד. פער פאאר. קאלב-פעללע מיט קאָפפען 190 — 200 גולדען. אָהנע-קאָפפען 180—185 גולד.

פעדער נעשעפט, פפונד-הייטע 12—14-קילאָ 172—174 גולד. איינמאל פערזעצטע טערצען פאָן 12—16 קילאָ 166—170 גולד. צווימאל פערזעצטע טערצען 15—19 קילאָ, 164—166 גולד. דריימאל פערזעצטע טערצען 21—23 קילאָ 168—172 גולד.

קאלבלעדער, גענערבטע 6—8-קילאָ 300 — 340 גולדען. בריינע 8—11-קילאָ 460 — 475 גולדען פער 100 קילאָ.

שאפוואָללע. אין פאריזער וואָגע וואר דאס געשעפט לעבהאפט. 100000 קילאָ׳ וואורדען פערקויפט. אונד צוואר: מיטטעל-טוכוואָללען 110 — 112 גולד. בעססערע קאממוואָללע 100—102 גולד. פעהלערפרייע באטשקער 76 — 77 גולד. פעהלערהאפטע באטשקער 72—73 גולד. בעס-סערע זאנדוואָללען 68—69 גולד. טהייס-צווייטשורען 65—68 גולד. ציגאיא נערבערוואָללען 52—54 גולד. צאקעל נערבער-וואָללען 41—42 גולד. (אללעס פער 56 קילאָ).

וויענער פרייזע.

שפיריטוס 36.25—36.50 גול. צו 10000 ליטער פערצענט.

ריבאָל 33.50 — 33.75 גולד. פער 100 קילאָ.

ווייצען, פערקויפט וואורדען 25000 מעטער-צטר׳, פרייזע: באנאטער-ווייצען 76—78-קילאָ 13.20—14.— גול. פער מעטערצטר. —

קארן, אונגארישעס 67—71-קילאָגראמם 10.10 — 10.40 גולד׳ פער מעטער-צטר.

האפער אונגארישער 7.50 — 7.60 גולדען פער מעטער-צענטנער.

גערסטע סלאָוואקישע 61—64-קילאָ —.8 — —.10 גולדען.

רעפס באנאטער 12.50—.—13 גולד. קאָהל —.13 — 13.50 גולדען.

קארן-מעהל, נר׳ 1: —.19 — —.20 גולד., נר׳ 2: 18.50—19.50 גולדען פער מעטער-צטר.

ווייצען-מעהל נר׳ 0: 23.50—24.50 גולד׳ נר׳ 1: 22.25—23.25 גולד., נר׳ 2: 21.20—22.20 נר׳ 3: —.19 — —.20 גולדען, אללעס פער מעטער צטר.—

הילזענפריכטע: לינזען 20—30 גולדען ערבסען 8.50—14 גול. באָהנען — 9 — 12 גולד. הירזען —.8 — 8.75 גולד׳ (אללעס פער 100 קילאָ.)

לאָטטאָ-ציעהונג פאָם 17-טען אפריל 1880.

אָפען	55	58	66	51	35
לינץ	31	39	8	68	41
טריעסט	90	76	83	15	72

פעראנטוואָרטליכער רעדאקטער: מאיר בר״י רייז.

פרוכט- אונד מעהל-פרייז-טאבעללע.

פריכטע		קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
ווייצען	נייער באנאטער	—	—.— — —.—
„	„	75	11.95—12.10
„	„	76	12.15—12.25
„	„	77	12.35—12.45
„	„	78	12.50—12.60
„	„	79	—.— — —.—
„	„	80	—.— — —.—
טהייס		74	—.— — —.—
„	„	75	12 — —12.15
„	„	76	12.25—12.35
„	„	77	12.45—12.55
„	„	78	12.60—12.70
„	„	79	—.— — —.—
„	„	80	—.— — —.—
פעסטער באָדען		74	—.— — —.—
„	„	75	11.95—12.05
„	„	76	12.10—12.15
„	„	77	12.25—12.35
„	„	78	12.45—12.50
„	„	79	—.— — —.—
„	„	80	—.— — —.—
ווייסענבורגער		74	
„	„	75	—.— — —.—
„	„	76	11.95—12.10
„	„	77	12.20—12.30
„	„	78	12.40—12.50
„	„	79	12.55—12.65

פריכטע	קוואליטעט פר. העקטאל.	פער 100 קילאגראמם
קארן	72	9.80— 9.60
גערסטע מאלץ	62	8.90— 8.—
גערסטע פוטטער	62	7.65— 7.40
האפער	41	7.70— 7.40
קוקורוץ באנאטער	—	7.90— 7.80
אנדערער	73	7.80— 7.75
הירזע	—	7.80— 7.60

טערמין-געשעפטע			
ווייצען	פער אקטאבער	(80) 100 קילאגראמם	10.35
„	פריהיאהר		—.—
„			11.70
קוקורוץ			7.87
גערסטע			—.—
האפער			7.10
„			—.—
רעפס			—.—

באללען-מעהל		כר	סל
נומער 0	פער באללען צו 100 קילאגראמם מיט זאק	22	80
„ 1		22	20
„ 2		21	60
„ 3		20	80
„ 4		19	20
„ 5		18	30
„ 6		18	20
„ 7		17	60
„ 8		16	80
„ 8½		15	80
שפיריטוס: אלטע מעטהאדע פערקויפט		37	—
נייע „		34	75

קורז-טאבעללע פאָם 17. אפריל.

געלד-קורז	פל.	קר.
זילבער-אגיא	100	—
דוקאטען	5	61
עסטערייכ-אונגארישע 8 גולדען גאלד-שטיק (20 פראנקס)	9	49
נאפאלעאנדאר	9	49
דייטשע רייכסבאנקנאטען	58	65
20 מארקשטיקע	11	62
פאפיער-רובעל	1	25

לאזע	פל.	קר.
1854-ער 4 פראצענטיגע שטאאטס-לאזע	124	—
1860-ער „ גאנצע	130	50
דעטטא „ פינפטעל	133	—
1864-ער לאזע צו 100 גולדען	174	—
דעטטא „ 50	174	—
קאמא רעגולירונגס	29	—
טירקען-לאזע	17	30
קרעדיט-לאזע	178	—
קלאריי-לאזע צו 40 גולדען	43	50
דאנוי-דאמפפשיפפס-פארטס-לאזע	107	50
אפענער לאזע	25	—
רודאלפס לאזע צו 10 גולדען	17	50
[illegible] לאזע „ 20	20	75
סאלם לאזע „ 40	44	25
פאלפי לאזע „ 40	42	50
[illegible]-לאזע „ 10	18	—
[illegible]-לאזע „ 40	52	50
וואלדשטיינער לאזע „ 20	22	—
סט-גענאיס לאזע „ 40	46	—

לאזע	פל.	קר.
[illegible] לאזע צו 20 גולדען	25	—
פרעמיען לאזע „ 100	123	50
דעטטא „ 50	62	50
[illegible]-לאזע „ 20	34	—
[illegible] „ 20	37	50
אונגארישע פרעמיען-לאזע צו 100 גולד.	111	50
דעטטא צו 50 גולדען	111	—
ווינער לאזע	115	80

ווערטה-פאפיערע	פל.	קר.
אונגארישע גאלד-רענטע	106	10
אונגארישע גרונדענטלאסטונגען	92	50
טעמעשוואר-באנאטער	92	—
זיעבענבירגישע	92	25
גאליצישע	98	25
בוקאווינער	97	80
אונגארישע אייזענבאהן-אנלעהען	125	50
ווייןצעהנט-אבלאזונגס-אבליגאציאנען	92	50
פפאנדבריפע דער אונגארישען באדענ-קרעדיט צו 5 איינהאלב פראצענט	102	75
דער אונגארישען היפאטהעקען-באנק צו 5½ פראצענט	95	25
דער אונגארישען אללגעמיינען באדענ-קרעדיט-אנשטאלט צו 5 איינהאלב פראצענט	95	50
דעטטא צו 6 פראצענט	102	50
דער פעסטער קאמערציאל-באנק	102	25
דער אסטבאהן	88	25
דער נארד-אסטבאהן	147	50

Eigenthümer u. verantwortlicher Redacteur: M. REIS.

Budapest, 1880. — Druck v. M. Burian, Waitznerboulevard

רישע יודענטהום מיט דעם גייסטע דער בילדונג אונד אויפקלערונג פעראייניגען; דיא אלטען יידישען געבעטע וואורדען גאנץ אבגעענדערט, פיעלע שטעלען דער געבעטע, דיא זיך נאך אנזיכט דער אויפגעקלערטען מיט דעם היינטיגען צייט-גייסט ניכט מעהר פעראייניגען, זינד געשטריכען ווארדען, זא צום ביישפיעל, דיא געבעט-שטעללען, וועלכע זיך אויף אונזערע ריקקעהר אין דאס היילינע לאנד בעציעהען. — מיט איינעם ווארטע: דיא נאך הייטע פאן דען אויפגעקלערטען יודען פארטגעזעטצטען נייערונגען האבען עבען דאמאלס, אים יאהרע 1819, אים גראסען האמבורגער טעמפעל איהרען אנפאנג גענאממען. דער ערביטטערטע קאמפף צווישען ארטהאדאקסען אונד נעאלאגען האט דאמאלס אויף דאס העפטיגסטע בעגאננען אונד דיא שטאאטס-בעהארדען מיסטען זיך אין דיעזען קאמפף הינייננמענגען. דיא ארטהאדאקסען, וועלכע פיר דען פארטבעשטאנד דעם אלטען גלייבענס קעמפפטען, האבען דיא הילפע דער בעהארדען הערבייגערופען — אונד זאנדערבארער ווייזע ערליעס דאמאלס דיא בעהארדע דען בעפעהל, דאס מאן אין דען יידישען טעמפעלן אין דער געבילדעטען לאנדעס-שפראכע ניכט פרעדיגען אונד אייך ארגעל אונד קאהר-געזאנג ניכט איינפיהרען דירפע! — באלד אבער וואוסטען דיא נעאלאגען דיעזען בעפעהל ריקגענגיג צו מאכען, דאס רעפארמירען, מאדערניזירען, דאס שניידען אונד פיילען אן דער אלטען יידישען רעליגיאן וואורד פארטגעטריבען, ביז ענדליך גאר ניכטס געבליעבען איזט — ביז ענדליך נאך 60 יאהרען יענער גראסע רעפארמאציאנס-טעמפעל אים מאנגעל אן בעזיכערן געשפעררט ווערדען מיססטע. דאס איזט דאס ענדע אללער רעפארמירונגען „גרייבענס-פערבעססערונגען:" אים דעם נעאלאגען ווירד ענדליך איין ניהיליסט, דער אן גאר ניכטס מעהר גלייבט.

— דאסזעלבע בעוואנדטניס האט עס אייך מיט דעם ראבבינער-סעמינאר. שאן אים יאהרע 1826 זינד דיא נעאלאגען אין איטאליען מיט דעם געדאנקען אייפגעטרעטען: דיא „ישיבות" טויגען ניכט מעהר, אין דער היינטיגען מאדערנען צייט מיססע איין ראבבינער אייך אין אנדערען וויססענשאפטען האהע בילדונג בעזיטצען, וועסהאלב איין ראבבינער-סעמינאר ערריכטעט ווערדען מיססע — אונד זא ווארדע אייך אים יאהרע 1829 איין ראבבינער-סעמינאר אינטער דעם טיטעל „קאללעגיאום ראבביניקום" אין פאדיא (פדובה) ערעפפנעט. — אונד וואס וואר דאס ענדע? נאך 40 יעהריגעם בעשטאנדע מיססטע דיעזעס איטאליענישע ראבבינער-סעמינאר (אים יאהרע 1870) אים מאנגעל אן בעזיכערן געשלאססען ווערדען! — אינדעססען לאססען זיך דיא נעאלאגען פאן אללע דיעזען ווארנענדען ביישפיעלען דעננאך ניכט צוריקשרעקען. — דער אים יאהרע 1846 אין ברעסלוי פערשטארבענע קאממערציען-ראטה יאנאס פראנקל האט איינע גראסע געלד-סוממע צור ערריכטונג איינעם ראבבינער-סעמינארס פערמאכט, וועלכעס אייך אים יאהרע 1854 אין ברעסלוי ערעפפנעט ווארדע. אין בערלין עקסיסטירען יעטצט זאגאר צוויא ראבבינער-סעמינארע, איין נעאלאגעס אונד איין ארטהאדאקסעס. דאס נעאלאגע סעמינאר הייסט: „האכשולע פיר דיא וויססענשאפט דעם יודענטהומס" — אונד דאס ארטהאדאקסע סעמינאר, וועלכעס פאן ראבבינער הילדעסהיימער געלייטעט ווירד, הייסט: „ראבבינער-סעמינאר פיר דאס ארטהאדאקסע יודענטהום". — פיר אמעריקא בעשטעהט איין ראבבינער-סעמינאר אין צינצינגאטי. אין אמעריקא לייטעט איין וויטציגעס שפריכווארט: „פאן צינצינגאטי בעציעהען דיא יודען איהרע ראבבינער, אונד דיא כריסטען איהרע שוויינע" — דא אין צינצינגאטי דיא גראסטען אונד פעטטעסטען שוויינע זינד. — דער גאליצישע געמיינדע-בונד געהט הייטע מיט דעם פלאנע אים, איינע האהערע שולע פיר דיא יידישע וויססענשאפט אין לעמבערג צו ערריכטען. — אים יאהרע 1877 איזט מאן אייך אין אונגארן מיט איינעם ראבבינער-סעמינאר בעגליקט ווארדען. נאך דעם מוסטער דעם ברעסלויער סעמינארס ווארדע דיא לאנדעס-ראבבינער-שולע אין פעסט ערריכטעט — אונד נאך יעניגען יאהרען ווירד מאן עבענפאללס דיא קורצע נאכריכט צו הארען בעקאממען: דאס פעסטער ראבבינער סעמינאר מיססטע אים מאנגעל אן בעזיכערן געשלאססען ווערדען. — אינדעססען לאססען וויר דען שפאס, דא היער גאר צו פיעל ערנסט פארהאנדען איזט. יעדעם עהרליבען יודען טהוט עס אין דער זעעלע וועהע, ווען ער הארט, דאס דיא אלט-בעריהמטע גראסע יידישע געמיינדע צו האמבורג, וואו איינסט דער בעריהמטע רבי ר' יונתן אלס ראבבינער ווירקטע, אין רעליגיאזער בעציהונג זא ווייט הערונטערגעקאממען איזט. צו ענדע דעם זעכצעהנטען יאהרהונדערטס האטטען דיא מאראנען אים פארטוגאל נאך האמבורג, בעקאננטען זיך היער אפפענטליך צום יודענטהומע אונד גרינדעטען דא דיא ערסטע יידישע געמיינדע. דען פארטוגיזישען מאראנען וואר דיא אייסוואנדערונג ביא טאדעס-שטראפע פערבאטען — אונד דעננאך זעטצטען זיא איהר לעבען דער גראסטען געפאהר אויס, אים נאך האמבורג צו קאממען אונד היער יודען זיין צו קאננען. האטטען זיא יע דאראן געדאכט, דאס איינסט איהרע נאכקאממען אין דער פרייען שטאדט האמבורג, וואו רעליגיאנס-פרייהייט העררשט, פאן זעלבסט איהרעם אלטען גלייבען אינטריא ווערדען! — שאן אים יאהרע 1594 האט זיך דער צו זיינער צייט בעריהמטע יידישע ארצט דע קאסטרא ניעדערגעלאססען. איינער דער רייכסטען האמבורגער וואר דער יודע „דע מאטטאס", דעססען זאהן מאנועל דער געזאנדטע אונד פערטרויטע דער קאניגין פאן שוועדען וואר. טראטץ דעם ווידערשפרוכעס דער גייסטליכען אים 17-טען יאהרהונדערטע בערייטעטען זיך אין האמבורג דיא יודען אימממער מעהר אים אונד בילדעטען איינע גראסע געמיינדע. איינער דער פריהעסטען האמבורגער ראבבינען וואר ר' דוד כהן דע לארא, וועלכער איינען „ערוך" אונטער דעם טיטעל „כתר כהונה" אויסארבייטעטע. היער לעבטע אייך פאן 1620—1662 דער בעריהמטע יודע עמאנועל ראזאלעס, וועלכער פאם קאיזער פערדינאנד III. צום פפאלצגראפען ערהאבען ווארדע. האמבורג אונד אמסטערדאם וואריען דיא גראסטען אונד רייכסטען יידישען געמיינדען דער דאמאליגען צייט. דיא דארטיגען פארטוגיזישען יודען, וועלכע וועגען איהרער שטרענגען עהרליכקייט זעלבסט ביא אללען ניכט-יודען אין האהעם אנזעהען שטאנדען, מאכטען פאן איהרען רייכטהימערן דען עדעלסטען געבריך. זיא האבען אין אמסטערדאם אים יאהרע 1675 איינע סינאגאגע מיט איינעם קאסטען-אויפוואנדע פאן fl. 200000 ערבויט, וועלכע צו דען שאנסטען יידישען גאטטעסהייזערן נאך הייטע גערעכנעט ווירד. וואנן דער גראסע יידישע טעמפעל אין האמבורג אייפגעבויט ווארדע, וויססען וויר ניכט; אבער דאס וויססען וויר, דאס דיא ערבויער יענעס טעמפעלס ניכט דאראן דאכטען, דאס איינסט איינע צייט קאממען, אין וועלכער עס הייסען ווירד: דער גראסע האמבורגער טעמפעל איזט אים מאנגעל אן בעזיכערן געשלאססען ווארדען. —

פ א ם ט א ד ע א י פ ע ר ש ט א נ ד ע ן!* דער הייטיגע „פעסטער לאיד" ברינגט פאלגענדע נייאיגקייט: אין דעם דארפע ראקישאן (אין שטיירמארק, אן דער אונגארישען גרענצע) לעבטע איינע גרעפין, נאמענס באטטהיאני-שפייר, וועלכע איינע פריינדין דער יאגד אונד דער רייטקונסט וואר. זיא וואר צור יאגד-צייט אימממער צו פפערדע אויף דער יאגד. פאריגעס יאהר איזט זיא שוואנגער געווארדען, אונד דיא ארצטע מיסטען עס איהר פערביעטען, וועהרענד דער שוואנגערשאפט צו רייטען אדער צו יאגען. זיא בעפאלגטע נור איינען טהייל דעם ארצטליכען פערבאטעס, אינדעם זיא ניכט מעהר אויף דיא יאגד גינג, אבער פאם רייטען וואללטע זיא ניכט אבלאססען. איינעם טאגעס שטירצטע זיא אין דעם שוואנגערען צושטאנדע וועהרענד דעם רייטענס פאם פפערדע, אונד האטטע זיך דאביא ערנסטליך פערלעטצט. דיא שטונדע דער ענטבינדונג קאם הערא, דא ווארדע זיא פאן העפטיגען קרעמפפען בעפאללען. איהר צושטאנד

טרעטען בין, גנעדיגסטער הערר, העלפעט, רעטטעט! אין מענשענרויב האט שטאטטגעפונדען: איין יידישעס מעדכען איזט געריבט אונד ווירד געפאנגען געהאלטען."

„דאס זינד שווערע בעשולדיגונגען, יאסעלמאנן, דיא דו דא פארברינגסט. אונד ווער איזט דער רייבער?"

„„דער קאיזערליכע ראטה, דער ריטטער, הערר פריעדריך פרעכטער, הערר צו האכפעלדען.""

„ניכט דאך, מאנן, דאס איזט יא ניכט מאגליך!"

„„אבער עס איזט זא, גנעדיגער הערר!""

„ערצעהלע מיר דען הערגאנג."

ר' יאסעלמאנן ערצעהלטע; אלס ער געענדעט האטטע, וואנטע הערר קאשפאר: „איי, איי, הערר פריעדריך, טריפפט מאן אייך אויף זאלכען וועגען? אין דער זאכע זעלבסט, יאסעלמאנן, קאנן איך ניכטס טהון. עס איזט דאס אפפענבאר קיין רויב, זאנדערן איין טויש. הערר פאן האכפעלדען האט זיך פיר דען פאטער, דער דעם מאדע פערפאללען וואר, דיא טאכטער אייסגעטוישט. אין דיעזען צייטען נימט מאן עס ניכט זא גענוי."

„„א, הערר, איזט דאס רעכט, איזט דאס גערעכטיגקייט?""

„עס איזט קריעגסרעכט, יאסעלמאנן, איך קאנן דא ניכטס טהון. וויסט איהר וואס? ווענדעט אייך אן פרייא אורזולא, אן פריעדריכס וייב; פיעללייכט פיהרט זיא איהן אויף דען רעכטען וועג צוריק אונד פערגלאסט איהן, דאס געפאנגענע מעדכען ווידער פרייא צו לאססען!"

אללע ביטטען יאסעלמאנס, דען לאנדעספאגט צום איינשרייטען געגען פריעדריך צו בעוועגען, וואורען אומזאנסט. הערר קאשפאר פירכטעטע אפפענבאר דען רישטער פרעכטער אונד דעססען מעכטיגען אנהאנג. טיעפבעקיממערט פערליעס איהן יאסעלמאנן. ער ערקונדיגטע זיך נאך נאך דער פערזאנליכקייט דער פרייא פאן פרעכטער אונד ערפוהר, דאס פרייא אורזולא איין שוואך אונטערווירפיג וייב וואר; ער הערטע עס דאהער ניכט פיר ראטהזאם, דען ראטה דעס העררן פאן מארבורג צו בעפאלגען.

טרויריג קעהרטע ר' יאסעלמאנן נאך ראסהיים צוריק. דער פאטער אונד דער ברודער דעם געריבטען מעדכענס האטטען זא גראסע האפפנונגען אויף זיינע פערווענדונג געזעטצט, אונד נון זאללטען זיא זא ענטטייאשט ווערדען!

אלס ער נאך הויזע קאם, וואורדע איהם מיטגעטהיילט, דאס איין מאנן אויף איהן ווארטעטע. ר' יאסעלמאנן טראט אינס צימער אונד זאה איינען פרעמדען, אויף דעססען רעכטער וואנגע זיך איינע ברייטע וואונדע הינצאג.

„„זייד איהר דער בעפעהלס-האבער דער יודען?"" פראגטע דער פרעמדע.

„דער בין איך", ענטגעגנעטע ר' יאסעלמאנן.

„„האבט איהר דאפאן געהארט, דאס אין ארבים איין יודענמעדכען איזט געריבט ווארדען?""

„איך האבע דאפאן געהארט."

„„ווירדעט איהר עס אייך איין שטיק געלד קאסטען לאססען, דיא געריבטע צו בעפרייען?""

„פיעללייכט. דאך זאגט מיר צופאר, ווער איהר זייד?"

„„נעהמט דיא וואונדע אויף מיינער וואנגע! הערר פריעדריך פאן פרעכטער האט מיך אונגערעכטער ווייזע געשלאגען. איך בין היינריך באלטין, ביזהער זיין דיענער. אים אן מיינעם אונגערעכטען העררן ראכע צו נעהמען, וויל איך זיינען אנשלאג אויף דאס יודענמעדכען פערייטלען; איך וויל אבער אויך ניכט לענגער אין זיינען דיענסטען פערבלייבען. דעסהאלב פערלאנגע איך זא פיעל געלד, דאס איך אונאבהענגיג לעבען קאנן.""

„אונד ווי געדענקט איהר דיא בעפרייאונג אינס ווערק צו זעטצען?"

„„נעהמט, הערר, איך בין פיעל לענגער אויף בורג האכפעלדען בעקאננט אלס הערר פריעדריך אונד אללע זיינע לייטע. נון וויסטעט, הערר בעפעהלסהאבער, עס עקסיסטירט אין דער בורג איין געהיימער אונטעראירדישער גאנג, דער אינס פרייע פיהרט. דיעזער געהיימע גאנג איזט נור מיר אללין בעקאננט. דורך איהן ווערדע איך דאס מעדכען הינויספיהרען. ווענן דיא בורג אויך נאך זא פעסט פערשלאססען אונד נאך זא גוט בעוואכט איזט, ווענן דאנן אונטען לייטע מיט איינעם וואגען ווארטען אונד דאס מעדכען שנעלל פאן דאננען פיהרען, זא ווירד עס געבארגען זיין, עהע נאך יעמאנד אין דער בורג זיינע אבוועזענהייט בעמערקט."" —

„אונד וואס פערלאנגט איהר?"

„„הונדערט גאלדגולדען!""

„בלייבט היער, מיין פריינד, אונד ווארטעט מיך היער; איך וויל דיא פערוואנדטען דעם מעדכענס פראגען."

ר' יאסעלמאנן ליעס דען ר' אהרן אונד ר' מרדכי הערבייריפען אונד ערצעהלטע איהנען פאן דעם זאעבען איהם געמאכטען אנטראגע.

מרדכי וואללטע זאפארט הינייבאיילען, אום דיא געווינשטע סוממע צו פערשפרעכען. אהראן היעלט איהן צוריק. „לאס מיך מיט איהם רעדען!" זאגטע ער.

(פארטזעטצונג פאלגט.)

אונזערע פאָליטישען אונד רעכטע ניכט פערגעססען. איינע פערבינדונג מיט ענגלאנד וועריע פיר איטאליען דיא בעסטע אלליאנץ. — דען היטצ-קאָפּפען אין איטאליען, וועלכע נאך גייען עראָבערונגען אונד נאך פערגראָססערונגען איטאליענס טראכטען, וויססען וויר מיט אלל' אונזערער מאכט ענטגעגענצוטרעטען. יעדעס אונטערנעהמען דיעזער היטצקאָפּפע, וועלכעס געאייגנעט איזט, אונזערע פריינדליכען בעציעהונגען צו אונזערען נאכבאר-מעכטען צו צערשטאָרען, ווירד נאך דער שטרענגע דעס געזעטצעס בעשטראָפט ווערדען. — וויר ווינשען אים צוזאממענהאנגע מיט איינער ניטען אינגערן אונד איסווערטיגען פאָליטיק דיא בעציעהונגען איטאליענס צו אללען איסווערטיגען מעכטען איסגעצייכנעט פריינדליך צו געשטאלטען. איבעראלל הערשט דער איפריכטיגעוואונש, דען פריעדען צו ערהאלטען." —

* (איינע מאַראל- אונד זיטטען-פערהאנדלונג אים רייכסטאַגע.) אין דער זיטצונג דעס אונגארישען רייכסטאַגעס פאָם 19-טען דיעזעס עררייכטען דיא בעראטהונגען איבער דאס באַדשעט דעס קולטוס-מיניסטעריאומס איהר ענדע. דער שלוס דיעזער בעראטהונגען געוואַנן דאדורך אינטערעססע, דאס מאן גלייבטע, אין איינער פערזאממלונג פאָן פראָממען אונד היילינגען צו זיין, וואָ אנשטאט איבער פאָליטיק, מיט פיעלעם אייפער איבער „מאַראל אונד זיטטען" פערהאנדעלט ווירד. עס זאָללטע נעמליך איינע סיממע פיר אללגעמיינע „בילדונגס-צוועקע" בעוויללינט ווערדען, וואָרינטער פאָרציגליך דיא אונטערשטיטצונג פאָן „טהעאטער- אונד מאלעריי-וועזען" צו פערשטעהען איזט. דא ערהאָב זיך דאניעל איראַני אונד זאגטע: „וואס? וויר זאָללטען דיא טהעאטער אָדער דיא מאלעריי דורך לאנדעס-געלדער אונטערשטיטצען? אונד וואַרום? וויל זיא דיא אללגעמיינע בילדונג פאָרדערן? איך פראגע אבער, אָב דענן אונזערע טהעאטער ווירקליך דיא אללגעמיינע בילדונג פאָרדערן? ווער דיא הייפטשטעדטישען טהעאטער בעזוכט, בעקאָממט יא אָפט זאָלך' עלענדע „שטיקע" צו הערען, וועלכע דיא אללגעמיינע מאָראל אונד זיטטליכקייט פערדערבען. מאן האט אים פאריז אונד וויען זאָלכע „שטיקע" נאך פעסט געבראכט, דאס מאן פאָר שאם פערגעהען מיס, ווענן מאן דיעזעלבען אנהאָרט: אונד דיעזע „שטיקע" זאָללטען וויר נאך אונטערשטיטצען; וויר זאָללטען אונזער געלד בעווילליגען, דאמיט אונזערער הערראנוואכסענדען יוגענד אים טהעאטער אללעס מאַראל- אונד זיטטען-געפיהל אים דעם הערצען געטריעבען ווירד! ניין! ניין! היעצו געבען וויר אונזער געלד ניכט הער! אים געגענטהיילע זאָללטע מאן דיא איפפיהרונג זאָלכער שטיקע פאָליצייליך פערביעטען, דא דער שטאאט דאריבער וואכען מוס, דאס זיינע בירגער ניכט מאָראליש- אונד זיטטען-לאָז ווערדען! דיא צייטונגען העטטען אין דיעזער בעציעהונג אויך פיעלעס טהון קאָננען, ווענן זיא דיא בירגער פאָר דעם בעזוכע זאָלך אונזיטטליכער שטיקע וואָרנען וואָללטען. — לייִדער האבען פיעלע אונזערער צייטונגס-שרייבער גאנץ אנדערע זאָרגען; זיא פעראנשטאלטען ליעבער „דועללע", אום זיך געגענזייטיג צו ערשיעסען אָדער דיא העלזע אבצושניידען! (אללגעמיינע הייטערקייט).— היעריף ערהאָב זיך מאָריץ וויקאָ אונד זאגטע: איך שטיממע מיינעם פריינדע איראַני ביי, דאס ביי אונס פיעלע שטיקע אייפגעפיהרט ווערדען, דיא קיין מאָראליש-זיטטליכער מענש אָהנע עררעטהען אנהאָרען קאנן! אללייִן וואס זאָלל דא דער שטאאט מאכען? אונד וואס קאנן דענן דער שטאאט טהון, ווענן יעמאנד אונזיטטליכע ראָמאנע קויפט אונד ליעזט? דא קאנן דער שטאאט ניכט איינשרייטען. עס וועריע דאס זאכע דער בירגער, קיינע אונזיטטליכע „שטיקע" אנציהאָרען אונד קיינע אונמאָראלישען ביכער צו לעזען. עס ווירדע דאנן געוויס ניעמאנד מעהר איין אונזיטטליכעס טהעאטער-שטיק אָדער איין אונמאָראלישעס בוך שרייבען, דא ער מיהע אונד געלד פערליערען ווירדע!— איבריגענס וועריע עס זאכע דער גייסטליכקייט אונד דער ראבבינער, איהרע לייטע היעריף אייפמערקזאם צו מאכען; דער שטאאט מאג זיין וואס איממער, זאָ פיעל איזט געוויס, דאס ער קיין גייסטליכער אונד אויך קיין ראבבינער איזט, וועסהאלב ער אין זאָלכע זאכען זיך ניכט מישען דארף!" (אללגעמיינער בייפאלל.) — אימטעררין זיעהט מאן, דאס מאן זעלבסט אים רייכסטאַגע אויף דיא שעדליכקייט מאנכער טהעאטער-שטיקע אונד ביכער געקאָממען איזט; אים זאָ מעהר מיססען דיא עלטערן אין דיעזער בעציעהונג ביי איהרען קינדערן בעהיטזאם זיין!

* (נייע „שטאאטס-נאָטען".) אין קירצעסטער צייט ווירד דיא עסטערייכ-אונגארישע באנק-אנשטאלט נייע באנק-נאָטען איסגעבען. וויא נון דאס אמטסבלאטט מעלדעט, ווערדען גלייכצייטיג אויך נייע שטאאטס-נאָטען איסגעגעבען ווערדען. דיעזע שטאאטס-נאָטען ווערדען זיך דאדורך פאָן דען פריהערען איסצייכנען, דאס זיא מיט דעם „בילדע זיינער מאַיעסטעט" פערזעהען זיין ווערדען, וואס פריהער נור ביי דען מינצען דער פאלל וואר.

* (יידישע וואהלטהעטיגקייט.) אים טרענטשין ווירד בעריכטעט: „דער יידישע גראָסגרינדר-בעזיטצער, ריטטער פ' פאָפּפער אין וויען, האט ניעדרינגס זיינען וואהלטהעטיגקייטס-זינן אויף זעהר גלענצענדע ווייזע בעקינדעט. אין פיעלען געגענדען אונזערעס קאָמיטאטס הערשט נעמליך אונטער דער בעפאָלקערונג גראָסער נאָטהשטאנד. דא ריטטער פ' פאָפּפער זיינע מייסטען גיטער אין דיעזעם קאָמיטאטע האט, בעאייִלטע זיך דערזעלבע, דעם הערשענדען נאָטהשטאנדע דאדורך אבציהעלפען, אינדעם ער אויף זיינען גיטערן „ארבייטען" איספיהרען לאָסט, צו וועלכעם צוועקע פאָן דעמזעלבען דער בעטראג פאָן 80,000 גולדען בעשטיממט וואורדע. היעדורך ווירד עס דער גענצליך הערונטערגעקאָממענען בעפאָלקערונג מאָגליך, איהר בראָד אויף עהרליכע ווייזע „דורך ארבייט" צו ערווערבען. פיר דיא ארבייטס-אונפעהיגען, וויא פיר וויטווען אונד וואייזען, האט הערר פ' פאָפּפער איבערדיעס איינע גראָססערע סיממע געשפענדעט. אין דער יינגסט אבגעהאלטענען קאָמיטאטס-פערזאממלונג וואורדע דעם עדלען מאננע פיר דיעזע זיינע עדלע וואָהלטהעטיגקייט דער דאנק דעס קאָמיטאטס דורך פראָטאָקאָלל-בעשלוס איסגעדריקט." (הערר לעאָפּאָלד פאָן פאָפּפער איזט איין מאנן, דער אבגלייך אין וויען וואָהנענד, דער אונגארישען יידענהייט צוגעהאָרט, דא ער נאך אין אונגארן צושטענדיג איזט אונד אין אונגארן זיינע בעזיטצונגען האט. אין דען פערהאנדלונגען דעס אונגאריש-יידישען קאָנגרעססעס נאהם ער זיינערצייט אלס צווייטער וויצע-פרעזידענט אנטהייל. ער וואר געגנער יעדער בעשטיממונג דעס קאָנגרעססעס, וועלכע געאייגנעט שיען, איינע שפאלטונג אים יידענטהומע הערפאָרצורופען. הערר פאָפּפער איזט עבען איין פיינד יעדער האנדלונג, דיא איינען „חלול השם" הערפאָררופען קאנן. זיינע נייעסטען וואָהלטהעטיגען שריטטע אים טרענטשינער קאָמיטאט דיענען געוויס אלס „קדוש השם" אונד געריידען נאמענטליך דער אונגארישען יידענהייט צור בעזאָנדערן עהרע!)

* (דער האמבורגער טעמפעל-געשפערדט.) וויר לעזען אין דען דייטשען צייטונגען פאָלגענדע קירצע נאָטיץ: „דער גראָסע האמבורגער טעמפעל וואורדע אים מאַנגעל אן בעזיכערן געשפערדט." — דיעזער קירצע בעריכט איזט אן אונד פיר זיך זעהר בעדייטענד אונד אינטערעססאנט. געוויהנליך פפלעגט מאן דערארטיגע בעריכטע פאָן טהעאטערן צו לעזען; פאָן טהעאטערן, וועלכע זיך פאָן דען איינטריטטס-געלדערן איהרער בעזיכער ערהאלטען אונד נור אים מאנגעל אן בעזיכערן געשפערדט ווערדען מיססען. זעלטען אבער איזט אין דערארטיגער בעריכט פאָן טעמפעלן געלעזען וואָרדען. פיר דען קעננער דער יידישען געשיכטע איזט דיעזער בעריכט נאך וויט אינטערעססאנטער. דיא אייפגעקלערטען יידען האבען איהרע ניימאָדישען טעמפעל-איינריכטונגען מיט פרעדיגטען, קאָהר-געזאנג אונד אָרגעל עבען אין דיעזעם גראָססען האמבורגער טעמפעל אים יאהרע 1819 בעגאָננען — היער וואָללטע מאן דאס היסטאָ-

פאָלליעטאָן.

רעטטונג דער יודען.

(49-טע פאָרטזעטצונג.)

„זאָ ווערדע איך אנדערע מיטטעל פינדען, מיך אן דעם גרויזאמען צו רעכען! (זאגטע היינריך באלין). פאָן דען יודען געדענקע איך הונדערט גאָלד-גולדען צו פאָדערן — געלד גענוג, אונס ביידען איין רוהיגעס לעבען אין איינעם ווינקעל דעס לאנדעס צו זיכערן."

„אונד וויא געדענקסט איהר, דאס יודען-מעדכען צו בעפרייען?" פראגטע מאַריע.

„איהר ווערדעט עס יא שאָן זעהען, פריילין מאַריע, דענן איהר ווערדעט דאבייא זיין. יעטצט געהט אבער אין דאס שלאָס צוריק אונד טראָסטעט דיא פערצווייפעלנדע."

מאַריע בעגאב זיך נון אין דאס צימער דעס שלאָססעס, אין וועלכעם דאס אונגליקליכע יודען-מעדכען ברכה וואר. דיעזע זאס דא אים גראָססען שמערצע, דאס אבענדעססען ניכט בעריהרענד, דאס פאָר איהר שטאנד.

ברכה שראק אויף, אלס מאַריע איינטראט.

„ערשריק ניכט! (שפראך מאַריע) אויך איך בין איינע ארמע אונגליקליכע, דיא דיר טראָסט ברינגט, אונד פערהיטען וויל, דאס אויך דוא עלענד ווערדעסט!"

דאס וואר היממלישע מוזיק פיר ברכה. איינע טיעפע בעוועגונג ערגריפף זיא; זיא פינג אן לויט צו ווייגען אונד ריעף: „ווער ביזט דוא, דיא צו מיר קאָממט, מיך צו טראָסטען? זאָעבען האבע איך אים טיעפסטען הערצען צו גאָטט אום רעטטונג געבעטען. ביזט דוא איין ענגעל, דען גאָטט מיר זענדעט?"

מאַריע לעכעלטע שמערצליך אונד זאגטע: „איך זאגטע עס דיר שאָן! איך בין איינע ארמע אונגליקליכע. איך בין ענטפיהרט פאָן יענעם הערצלאָזען מענשען, דער אויך דיך אונגליקליך מאכען וויל. דאך דאס וויל איך פערהיטען, איך אונד איין פריינד, דעססען נאמען איך דיר ניכט נעננען דארף. דיעזער פריינד זוכט דיינע פערוואנדטען אויף אונד ווירד מיטטעל אונד וועגע פינדען, דיך צו בעפרייען. זאָללטע יענער דער רעשטע פיהרער הערקאָממען, זאָ לייסטע איהם ווידערשטאנד."

„עהער ווערדע איך שטערבען, אלס דאס איך..."

„אָ, העטטע דאך אויך איך זאָ געדאכט! איך וועריע ניכט זאָ אונגליקליך געוואָרדען!"

מאַריע'ס טהרענען פלאָססען איבער גיא. יעטצט וואורד וויעדער ברכה דיא טראָסטערין.

„ארמעס קינד! (שפראך ברכה) דוא ביזט נאך זאָ יונג, אויך דיר קאנן דאס לעבען נאך פריידען ברינגען."

וועהמיטהיג שיטטעלטע מאַריע דען קאָפף אונד זאגטע: „פיר מיך איזט אללעס פאָרביי! אבער דוא ווירסט וויעדער מיט דיינעם פאטער, מיט דיינעם ברייטיגאם פעראיינט ווערדען. דיר ווירד נאך היעניעדען גליק ערבליהען אונד דאנן געדענקע דער אונגליקליכען, דער פערלאָרענען, דיא זיך היער דיינער אנגענאָממען!"

ברכה אומארמטע דיא שלוכצענדע אונד זאגטע: „וויללסט דוא מיר ניכט זאגען, ווער דוא ביזט אונד וויא דוא הייססט?"

„איך הייסע מאַריע פאָן ראָטטענבאך אונד ענטשטאממע איינעם אלט-אדעליגען געשלעכטע. מיינע מוטטער פערלאָר איך פריה; מיין איינציגער ברודער צאָג מיט דעם קאיזערס ארמעע נאך איטאליען. מיין פאטער וואר איין פריינד דעס האָכבעריהמטען ריטטערס פראנץ פאָן זיקינגען. אלס דיעזער אין זיינער בורג ביי לאנדשטוהל פאָן דען בעלאגערנדען פירסטען צו טאָדע פערוואונדעט וואורדע אונד שטארב, דא וואורדע אויך מיין פאטער געטאָדטעט. זאָ שטאנד איך אללייִן אין דער וועלט, אָהנע פריינדע, אָהנע פערוואנדטע, אָהנע האבע אונד גוט. דער הערר דיעזער בורג, ריטטער פרעכטער, דער ביי דער ערשטירמונג פאָן ראָטטענבאך וואר, שיען ערבארמען מיט מיר צו האבען. ער וואָללטע מיך גלייך זיינעם איינגענען קינדע האלטען אונד בראכטע מיך היעהער. — פאָן דעם איבריגען לאססע מיך שווייגען —."

דרייסיגסטעס קאפיטעל.

ר' יאָסעלמאנן וואר נאך האַגענוי געריטטען; היער האטטע ער אים אייִדיענץ ביי דעם לאנדעספאָגט דעם אונטערן עלזאסס, ביי הערן קאשפאר פאָן מאָרספורג, נאכגעזוכט אונד וואר ביי דעמזעלבען פאָרגעלאססען וואָרדען.

„גאָטט גריס דיך, יאָסעלמאנן; (רעדעטע הערר קאשפאר דען איינטרעטענדען אן) וואס פיהרט דיך צו מיר? האסט דוא דיך עטוואַ וויעדער איבער דען בירגערמייסטער פאָן אבערנעה צו בעקלאגען, אייער אלטער פיינד, יאקאָב בראנד, איזט דאך טאָדט."

„גנעדיגער הערר, אין אבערנעה האט זיך דאס שפריכוואָרט בעוועהרט: עס קאָממט זעלטען עטוואס בעססערעס נאך. דער נייע בירגערמייסטער, הערר ליענהארד הונה, איזט נאך איין שלימערער יודענפיינד, אלס עס זיין פאָרגענגער געוועזען. דאך דיעסמאל איזט עס ניכט דער בירגערמייסטער פאָן אבערנעה, אום דעססענטוויללען איך פאָר אייך גע-